

I Phrixus de dwaas

De ontsnapping

Barcelona was tijdens het eerste atoomalarm uit haar geschiedenis een hecatombe. Behalve de paniek en het ongeloof, was voor degenen die zich, zoals ik, enige reflectie konden veroorloven het meest verwonderlijke hoe het leven in de stad en het land, de organisatie en de orde, de ingebedde gewoonten, al hetgeen als verplichting wordt gezien als alles goed gaat, in een paar dagen was ingestort, alsof we onder een enorme puist hadden geleefd die alleen op een punctie wachtte om open te barsten. Twee tegengestelde fenomenen waren de belangrijkste oorzaken van de chaos. Aan de ene kant de uitgehongerde en bloedbesmeurde stroom van vooral Fransen, maar ook Britten en Belgen, overlevenden van hun land, waar de ramp al begonnen leek te zijn; toen men dacht hen onder controle te kunnen houden, bleken de middelen reeds ontoereikend; aan de andere kant de onbezonnen en vaak suïcidale obsessie van de Barcelonezen om de stad te verlaten, aangetast door een collectieve neurose die nog verergerd werd omdat de burgers aan hun lot waren overgelaten en een of andere onverantwoordelijke journalist had geschreven dat de bevolking het volgende doelwit van de raketten zou zijn. De voorspellingen van de specialisten bleken wonderwel juist, maar het effect was hetzelfde als wanneer ze niet hadden bestaan. Barcelona was een van de moeilijkst te evacueren steden ter wereld; nog geen paar uur nadat de paniek algemeen was geworden zaten de autowegen al hopeloos verstopt; de auto's werden verlaten en men vervolgde zijn weg te voet. De spoorbaan was vrij, maar er waren geen treinstellen om hem te gebruiken. Er was geprobeerd de mensen over zee te evacueren, en in het begin ging dat goed, maar het grootste deel van de schepen, te zwaar beladen met mensen en huisraad, was gezonken, en de haven lag al snel vol met brokstukken en drijvende lijken. Na twee dagen waren de natuurlijke uitvalswegen van het stedelijk gebied nog steeds verstopt met vertwijfelde vluchtelingen, maar het grootste

deel van de bevolking had al geen illusies meer over de mogelijkheden tot overleven, en de stad was in handen van vreemdelingen, armoedzaaiers en wanhopigen. Niets kon hen bevrijden uit de door het onontkoombare gevaar veroorzaakte koortsachtige roes; toen de levensmiddelen op begonnen te raken, werd stelen algemeen. De wet van de jungle heerste; duistere bendes, tot de tanden gewapend, sloegen hun slag tussen de puinhopen en het vuilnis. 's Nachts was alles donker: het enige licht werd gevormd door de vuren op de pleinen en een of ander brandend gebouw. Het leger probeerde de situatie onder controle te houden, maar al spoedig werden de patrouilles het slachtoffer van corruptie en vervielen tot hetzelfde gedrag als de bendes die ze moesten bestrijden. De enige controleposten die regelmatig functioneerden, waren die bij de uitgaande wegen, waar men bataljons had geïnstalleerd met de opdracht te voorkomen dat de mensen zich zonder middelen van vervoer verplaatsten; iemand van de regering had geconcludeerd dat dat de voornaamste oorzaak was van het aantal slachtoffers, dat op de derde dag tussen de vijftig- en tachtigduizend werd geschat. Onder de overlevenden die de stad niet hadden kunnen verlaten was de ontreddeering totaal; de stedelijke infrastructuur functioneerde niet meer en de chaos op medisch en sociaal gebied maakte de verwarring nog groter. Niemand wist of het gevaar honderd meter verderop kleiner of groter was, niemand wist wat er in de wereld gebeurde, en alles wat zich op enige afstand bevond leek opgehouden hebben te bestaan; slechts de onzekerheid omtrent het lot van Barcelona hield de mensen met wie ik de gelegenheid had te praten bezig. De meesten vonden het van secundair belang of er al dan niet een bom op de stad zou vallen. Barcelona, zeiden ze, zou na twintigduizend megaton niet hulpelozer zijn dan op dit moment. De zelfmoordenaars namen de misdadigers van de stad hun steeds schaarser wordende werk uit handen. Ik behoorde tot het handjevol mensen dat nog steeds de illusie had dat het Westen op een goede dag het hoofd weer zou oprichten, en dat wilde blijven leven, enorm nieuwsgierig naar de wending die de gebeurtenissen zouden nemen.

Meer dan eens probeerde ik mijn huis te verlaten, hoewel buren en vrienden het me ontraadden. De vierde dag was het eten op dat de eigenaar van de levensmiddelenzaak onder de klanten van de wijk had verdeeld, voordat een half dozijn gemaskerde

mannen zijn winkel en zijn schedel aan diggelen zou slaan. Het moment was gekomen het erop te wagen; de huizen waren ook niet veilig meer, en om met de armen over elkaar thuis te gaan zitten wachten op de totale vernietiging was ook niets. Mijn moeder woonde in een wijk die, naar men zei, geen bijzondere schade had ondervonden. In de hoop dat haar niets was overkomen, besloot ik haar te gaan opzoeken; ik haalde een buurman, die we Peiritó noemden, over om met me mee te gaan. Vroeg in de ochtend vertrokken we, benauwder voor het leger of de politie dan voor de gewapende bendes. We doorkruisten de halve stad en maakten een omweg om de Eixample te vermijden, de meest geteisterde en kwetsbare zone. Er lag van alles op straat: kapotte meubels, rottende hopen met kadavers van mensen en dieren, ondersteboven gekeerde auto's en geblakerde karkassen. We hadden geluk: niemand viel ons aan, en de enigen die we tegenkwamen sloegen op de vlucht alsof ze door de duivel waren bezeten. We liepen de Diagonal op; het was een koude en grijze dag, vijandig ook aan de horizon. Naarmate we het huis van mijn moeder naderden kon ik mijn onrust niet meer onderdrukken; daar ook een rokende puin hoop aan te treffen had ik slecht kunnen verdragen. Gelukkig was het niet zo; toen we het hek naderden, richtten twee mannen hun geweer op ons. We identificeerden ons; terwijl de een zijn vinger aan de trekker hield, ging de ander naar binnen, en liet ons even later passeren. Een hand liet voor het raam van de eerste verdieping het gordijn vallen.

In het huis waren zeven of acht personen die ik niet kende, de meesten gewapend. Ik vroeg Peiritó of hij wilde wachten.

‘Claudia Miranda is in haar kamer,’ zei de man die met me meeliep.

Moeder ontving me zonder uitbundigheid. Haar houding was ernstig, maar in haar ogen was blijdschap me daar ongeschonden te zien.

‘Er moet een aantal beslissingen genomen worden,’ kondigde ze aan.

‘We moeten hoe dan ook weg hier,’ zei ik; ‘een veilige plek zoeken en meteen vertrekken.’

‘Een absoluut veilige plek bestaat niet, maar er is er één met meer zekerheid dan andere.’

‘Uitstekend. We gaan er vanavond nog heen. Waar is het?’

‘Het is een schuilplaats hoog in de bergen, die Pierre Gimel-

lion lang geleden heeft laten bouwen; vooralsnog zul je er zonder mij heen moeten.'

'Ik ga niet zonder jou,' zei ik vastberaden, en glimlachte met onverbiddelelike weemoed.

'Je bedoelt het goed, maar ik heb je al gezegd dat er niets anders op zit. Iemand moet ons familiebezit redden, en ik heb nog een week nodig om een paar zaken te regelen waarvan ik mezelf nooit zal vergeven dat ik ze heb laten zitten.'

'Wat kan er belangrijker zijn dan je leven te redden?' vroeg ik, en we begonnen een discussie die ik van meet af aan zinloos wist. Ik kende mijn moeder heel goed, en als ze een besluit had genomen kon niets ter wereld haar bewegen dat te herzien. Verslagen ging ik zitten.

Ik weet niet of iedereen bij een extreme confrontatie de neiging heeft diep na te denken over zijn leven; ik kon het niet laten om terug te denken aan die onzekerheid waarin ieder, de een meer dan de ander, zijn wortels heeft: de meest veraf gelegen plekken, het dichtst bij de humus van de oorsprong, die opeens niet meer zijn dan de herinnering van een herinnering, gevormd door de verklaringen van hen die er zeker van zijn dat hun geloofwaardigheid dienaangaande groter is dan de jouwe; of ze zijn een foto van jezelf, omringd door lachende gezichten, van sommigen weet je niet eens wie ze zijn, van anderen hebben ze het je verteld, twee of drie zijn moeilijk herkenbaar want de tijd eist zijn tol... Ik dacht aan mijn jeugdvrienden, en vroeg me af of ik het moest betreuren Barcelona te verlaten of dat ik het moest toejuichen, hoe misplaatst dat ook was. Ik dacht ten slotte aan mijn vader, voor mij weinig meer dan een van die gezichten op de foto's, met meer nadruk aangewezen dan de anderen, in mijn voorstellingsvermogen gevormd door een constante liefde die je zonder ironie romantisch kon noemen. Ik keek naar mijn moeder, eveneens overgeleverd aan de manipulatie van het verleden. Ze had me nog zoveel te vertellen! Het leven begint wanneer de herinneringen beginnen, tot zover de grillige draad van de rede reikt; het mijne begon op mijn derde jaar, precies toen dat van mijn vader eindigde.

'Trek niet zo'n gezicht,' zei ze lachend. 'We zullen elkaar eerder zien dan we denken.'

De levens van individuen, zelfs het meest onbetekenende, zijn minuscule spiegels van het collectieve leven, en ik probeerde

binnen mezelf de oorsprong van de oorlogswaanzin te ontdekken. Men had zo lang beweerd dat zoiets niet kon gebeuren! En er waren er nu zelfs nog die het niet konden geloven. Ik keek door het raam; rookpluimen of wolken? Misschien was het al hetzelfde.

‘Wanneer vertrek ik?’ vroeg ik.

‘Morgen om vijf uur in de ochtend. Ik heb een vrijgeleide voor je geregeld; er is voor alles gezorgd. Gisteren zijn er nog een paar vrienden naartoe vertrokken; als je hier geweest was had je met hen mee kunnen gaan.’

‘Gaat er iemand met me mee?’

‘Artur Oliver.’

‘Wie is dat?’

‘Tot voor kort was hij cultureel attaché van de Italiaanse ambassade. Hij is wat ouder dan jij; zijn vrouw is al in de schuilplaats van Gimellion.’

Ik ging naar beneden om Peiritó te halen en stelde hem voor aan mijn moeder. Het was niet mogelijk hem mee te nemen uit Barcelona, maar ik kon er in ieder geval op rekenen dat ze hem levensmiddelen zouden geven en een veiliger schuilplaats dan het huis dat we hadden verlaten; we namen afscheid van elkaar, en ze namen hem mee.

We aten een karige maaltijd (hoewel beter dan ik verwacht had), en vervolgens stelde ze me voor aan de man die tot taak had me naar de plek te brengen vanwaar we zouden vertrekken. Hij noemde me zijn naam, Josep Cristòfol, en vertelde me dat we het huis zouden verlaten als het donker was. Hij stelde voor dat ik tot dan ging rusten; ik werd overvallen door de hevige twijfel of ik nog wel terug zou keren naar Barcelona en mijn moeder weer zou zien (deze laatste gedachte wilde ik liever niet voeden), en ik bleef wakker om nog zo lang mogelijk te verkeren tussen de met sentiment beladen bezittingen die ik moest verlaten.

Tot het uur van vertrek was ik alleen. Het was aardedonker en niemand had een oog dichtgedaan. Mijn moeder nam afscheid van me zonder een traan, maar met een veelzeggende bondigheid.

‘Dan ga ik maar, als jij het zo wilt,’ zei ik tegen haar. ‘Doe wat je moet doen, en weet dat ik op je zal wachten.’

Toen ik het gebouw verliet draaide ik me drie keer om. De

twee eerste keren stond mijn moeder in de deur om naar me te kijken; de derde keer was ze naar binnen gegaan.

Josep Cristòfol bracht me naar een auto met draaiende motor en stelde me voor aan de chauffeur, Joan Nebot. We stapten in, ik achterin en hij op de zitplaats voorin. We reden de stad uit via Sarrià, richting Esplugues. Mijn metgezellen zeiden geen woord, en ik had evenmin zin om vragen te stellen. We moesten drie keer stoppen om midden op de weg obstakels weg te halen: puin, lantaarnpalen, bomen. Nebot en ik namen die taak op ons, met behulp van zaklantaarns, terwijl Christòfol met een kleine mitrailleur de wacht hield. Bij de laatste stop waarschuwde hij ons; een andere auto naderde met grote snelheid, maar we konden net op tijd weggkomen. Nebot gaf vol gas en slingerde over de weg om te vermijden dat de kogels de banden zouden raken. Vier of vijf projectielen sloegen in de ruiten.

‘Maakt u zich geen zorgen,’ zei Cristòfol, ‘ze zijn geblindeerd.’

Toen we de brug over de Llobregat passeerden liet Nebot de auto inhalen, en met een onverhoedse beweging duwde hij hem tegen de vangrail: deze begaf het en ze vielen in het water. Niemand leverde commentaar, en even later arriveerden we op een groot terrein tussen twee fabriekshallen die er uitzagen of ze waren leeggeplunderd. Daar wachtte een heliëopter op ons.

Cristòfol stelde zijn broer Eugeni aan me voor; hij en Joan Nebot wensten me geluk. In de heliëopter maakte ik kennis met Artur Oliver: ongeveer vijfendertig jaar, met een intellectueel en gespierd uiterlijk; hij lachte me spontaan toe, en daarna verzonken we beiden in onze eigen gedachten. Ik installeerde me op de linker stoel, en de heliëopter zette koers naar het westen; het eerste zonlicht scheen flauw op mijn hoofd en arm. Uit de woongebieden steeg rook op, en toen we dichterbij kwamen kon je de puinhopen zien. Er werd twee keer op de heliëopter geschoten, gelukkig met weinig krachtige wapens en zonder enige schade. Een half uur later landden we tussen enkele bomen, op een plek waarvan ik me voorstelde dat hij gekozen was omdat hij moeilijk toegankelijk en goed gecamoufleerd was.

Er stond een gebouw dat er uitzag als een militaire barak; er waren een stuk of tien mannen te zien, sommigen gewapend.

‘De organisatie werkt gelukkig,’ hoorde ik de voornaamste verantwoordelijke tegen Eugeni Cristòfol zeggen.

We stapten in een auto met acht zitplaatsen, een vierwielaan-

gedreven Landrover met een trekkracht die hem in staat stelde hellingen van tachtig procent te nemen en meer dan tweehonderd kilometer per uur te rijden. Eugeni Cristòfol nam plaats achter het stuur, en Artur en ik gingen op de stoelen in dezelfde rij zitten, maar aan tegenoverliggende ramen. Het was voor ons beiden duidelijk dat de beleefdheid ons niet verplichtte af te zien van onze eenzame reflectie.

We namen de weg naar het noorden. De auto was voorzien van radio en telefoon, en Cristòfol informeerde af en toe naar de toestand van de voorgenomen route, en wisselde de autoweg en de hoofdweg af met paden waar karren en regenwater sporen hadden gevormd, en meer dan eens reed hij dwars door het veld.

We hadden brood bij ons en thermosflessen met warme thee en koude vruchtensappen; het duurde even voor ik er iets van nam. Het was een bewolkte dag; de gedachte die me het meest bezighield, afgewisseld door gevoelens van onbehagen en angst, was die aan mijn moeder. Ik had er vreselijke spijt van dat ik had goedgevonden dat ze bleef. Als haar iets overkwam zou ik het mezelf nooit vergeven; ik hoopte maar dat haar vastberadenheid in het bepalen van haar eigen lot, die op moeilijke momenten zo nuttig was gebleken, haar ook nu van nut zou zijn.

Ik bedacht hoe de verschillende lagen van de bevolking de situatie het hoofd zouden bieden. In elk tijdperk vechten de meest onfortuinlijken voor het bestaan. De lage middenklassen om hogerop te komen (slechts wanneer ze zagen dat de winden van de tijd, die de geschiedenis in beweging brengen, hun gunstig gezind waren, konden ze voor een ideologie kiezen, voor een collectieve morele strijd tegen het systeem); de natuurlijke vijanden van deze laag zijn de bovenliggenden, die als missie hebben hun de vooruitgang te beletten, en hun concurrenten uit dezelfde klasse. Wie helemaal boven is, heeft opnieuw de wereld als vijand (hoewel nu in de vorm van onderdanen of dienaren); hij is zelf zijn enige tegenstander, een luxe die niemand van de anderen die geen dwaas of filosoof is zich kan permitteren. Op een moment als dit was het net alsof deze laatsten de enigen waren die hun privileges behielden. Tenzij een van die sociale bewegingen van uitzonderlijke collectieve eensgezindheid zou ontstaan (hetgeen ik sterk betwijfelde) waarvan uitgerekend dergelijke privileges het grootste doelwit vormen, en waarbij de meest opvallende bevoorrechten tot symbool worden van een schandelijke situatie,

en het het geliefde voorrecht van de gemeenschap wordt hun het hoofd af te hakken als een rituele, concrete en algemene afkondiging van het nieuwe tijdperk.

Halverwege de middag dwongen de omstandigheden ons een aanzienlijke omweg te maken in westelijke richting. Cristòfol legde ons uit dat hij dat niet voorzien had, en dat we een paar uur vertraging zouden oplopen.

Af en toe draaide ik opzij om naar Artur te kijken. Het was alsof het hem niet uitmaakte waar hij zich bevond, en hij gaf ook de indruk dat hij zich prima op zijn gemak voelde, zonder wroeging of ongeduld. Ik geloof dat ik hem op een bepaald moment haatte.

Het werd spoedig donker, en aangezien we nog meer dan de helft van de rit voor ons hadden, verkoos de chauffeur opnieuw van de route af te wijken en ons naar een plek te brengen om te overnachten, een soort kazerne die veel leek op die vanwaar we waren vertrokken, en die eveneens bewaakt werd door mannen in militaire kledij. Deze nederzetting leek belangrijker en beter geoutilleerd dan de vorige; de installaties waren moderner, en er was ongeveer vijftig man aanwezig. Correct, maar zonder ceremonieel verwelkomden ze ons, en we konden naar het toilet; daar werd ik bevangen door een gevoel van vervreemding: de spiegel verraste me, alsof het jaren geleden was dat ik mijn eigen gezicht had gezien; vervolgens aten we een eenvoudig avondmaal, in gezelschap van de twee officieren die met Cristòfol de tactische en strategische aspecten van de situatie bespraken en nieuws uitwisselden. Artur en ik, die daar niets van afwisten, luisterden alleen maar. In tegenstelling tot de officieren, voelde ik me door een absurde kracht met Artur en Cristòfol verbonden, alsof de krap twaalf uur dat we samen waren ons tot dezelfde familie deed behoren. Vervolgens werd Artur en mij een kleine ruimte met twee armzalige bedden gewezen; hij leek te weten wie ik was, en deelde me mee dat zijn vrouw in het huis van Gimellion op hem wachtte. Ik vroeg waar we heengingen, maar dat wist hij evenmin; we maakten wat algemene opmerkingen over de gebeurtenissen en gingen slapen. Artur viel meteen in slaap, maar mij kostte het veel moeite. Het was er koud en kaal, en de troosteloosheid leek niet zozeer te maken te hebben met de te grote, vochtige en afgebladderde ruimte, als met de noodzaak die ons hierheen had gevoerd. Ondanks mijn vermoeidheid

lag ik enkele uren naar de ritmische ademhaling van Artur te luisteren, heen en weer geslingerd tussen onrust en ingehouden aversie, zonder te kunnen slapen; ten slotte vatte ik de slaap, en toen ze ons wakker maakten was het net of er nog geen vijf minuten voorbij waren. Het begon al licht te worden, en ik stond vermoeider op dan ik naar bed was gegaan.

Na een Spartaanse en haastige maaltijd gingen we weer op weg. Ik was rillerig, alsof ik koorts had, en even misselijk als bij een kater. Ik ging ineengedoken op mijn stoel zitten en richtte de verwarming op mijn voeten en zorgde dat er wat frisse lucht over mijn gezicht stroomde.

Artur ging weer slapen, en ik gaf me opnieuw over aan mijn introspectie. De fysieke realiteit van de reis leidde op paradoxale wijze naar een halteplaats. Deze vormde het overheersende beeld van een ver verwijderde oorlog met nabije consequenties. Voor hoeverlen zou die halteplaats definitief zijn? Hoeverlen zouden de weg opnieuw moeten afleggen, in een andere richting? We reden naar het noorden, en dat situeerde me aan de andere kant van de stekende zon. Aldus bevrijd van het meest hinderlijke, schelle licht keerde ik weer terug naar mijn herinneringen. Komt de constatering dat het leven niet een opeenvolging van zaaien en oogsten is niet te laat? Voor mij was er, evenals voor iedereen, een stoïcijns moment geweest waarop ik dacht dat het leven slechts bestond uit zaaien zonder enige hoop; schaarser waren de momenten van dionysische verdwazing geweest waarop ik het gevoel had gehad met volle teugen te kunnen oogsten.

Na de middag lieten we de goede autoweg achter ons en volgden we een bar slechte weg. Artur Oliver en ik spraken over de wederwaardigheden van de reis. Daarna ging hij achter in het voertuig liggen en bleef ik weer achter met mijn inmiddels perfide mentale kwellingen. De chauffeur had een koptelefoon opgezet en was in permanent contact met een informant, en ik durfde geen gesprek met hem te beginnen. Halverwege de middag was ik het gedraai beu, mijn hele lichaam deed pijn, en ik had er heel wat voor gegeven om er al te zijn. Fysici zeggen dat elk meetinstrument dat men in het object dat men wil meten aanbrengt, daarin veranderingen teweegbrengt en het meetresultaat onbetrouwbaar maakt. De klassieke voorbeelden zijn een thermometer in een vloeistof, een manometer in een cilinder. Ik bedacht hoe een systematische observatie van de fenomenen van

de geest, in het bijzonder van de eigen geest, hetzelfde fatale vermogen had die te vervormen. Het bewustzijn van degene die de introspectie verricht beschadigt de onschuld, en naarmate de meta-taal groeit gaat de geloofwaardigheid verloren. Het bewustzijn houdt over het algemeen op een instrument van kennis te zijn, om te veranderen in een luxe, nutteloze en domme sport, en ik nam me voor me daarvan te bevrijden.

Bij het vallen van de avond begon de weg sterk te stijgen en alles begon geleidelijk aan rood en blauw en ijzig te worden. De sneeuw kondigde stilte aan, en ik wilde ook stilte in mezelf, een stilte na het geschud van de reis en het eenzame lawaai van de kou en de vermoeienis. Ik benijdde Oliver die sliep en Cristòfol die aan het stuur zat.

Plotseling, na zo hevig te zijn dooreengeschud dat het leek of de auto omsloeg, kwamen we op een brede en goed geasfalteerde weg. Eugeni zette zijn koptelefoon af en draaide zich om om ons aan te kijken: hij glimlachte, en gebaarde dat alles goed ging. Eindelijk dan een veilige weg zonder kuilen; ik liet mijn hoofd tegen de rugleuning vallen en ontspande me. Ongemerkt moet ik in slaap zijn gevallen.

Ik werd wakker van de hobbels op de weg. We hadden het asfalt verlaten en de auto maakte weer sprongen als een geit op een grillige rots. Het was aardedonker, en ik had alle besef van tijd verloren. Er was geen maan, maar toch herkende ik moeiteloos de bergen die ik me zo goed van uitstapjes en skitochten uit mijn jeugd herinnerde. De chauffeur legde me uit dat we onder normale omstandigheden vanuit Barcelona niet meer dan vier uur nodig hadden gehad, en dat hij vanaf dit moment nog voorzichtiger moest zijn. Niet slecht, dacht ik, een reis van vier uur in twee dagen; we waren terug bij de reistijden van de achttiende eeuw.

Halverwege een zeer steile helling deed de chauffeur de lampen uit. We konden niet riskeren de plek waar we heengingen te verraden, zei hij, en elke observator zou ons beslist vanaf de aarde of vanuit de lucht kunnen volgen als we de autolampen aan hielden. Zonder licht en zonder een heldere ster om ons te leiden, ging de rit nog langzamer. Ik was uitgeput van vermoeidheid, kou en honger, en, onnodig het te zeggen, van de gebeurtenissen

en de emoties van de laatste dagen. Mijn verlangens waren obsessief gericht op een lekker warm bad, een maaltijd in een warme kamer en een bed in een stille ruimte, maar de hevigheid van die behoeften deed me vrezen dat ze niet gerealiseerd zouden worden, dat die duistere reis me naar een doods, kil, vijandig en donker hol zou voeren, waar ik met een lege maag, of slecht gevoed met een of andere opgewarmde prak, een kale brits aan zou trefpen.

Terwijl ik mezelf met deze sombere gedachten kwelde, werd de helling steeds steiler en de weg steeds smaller. Hoewel de auto de situatie uitstekend aankon, ronkte hij bij de inspanningen. Om de haverklap hoorde je hem overgaan in een lagere versnelling, bijna altijd, daar we vrijwel stilstonden, de eerste. We reden langs indrukwekkende ravijnen, en er lag net zoveel sneeuw direct voor ons als aan de horizon. Ik vroeg maar niet hoe ver het nog was, want ik wilde mijn hoop niet de grond in geboord zien door het vooruitzicht van een tocht tot aan de dageraad.

Maar mijn wens werd verhoord, en ik was zo gewend geraakt aan het idee dat de kwelling de hele nacht zou duren, dat het me uiteindelijk verraste toen de weg na een scherpe bocht bovenop een steile rots breder werd, en we voor een indrukwekkend gebouw kwamen te staan dat aan één zijde tegen de rots aanleunde en zich aan de andere zijde verhief boven de afgrond en de toegangsweg, die bij de poort eindigde.

Ik kon het door het schaarse licht en het gebrek aan tijd niet goed inschatten; het kon een versterkt klooster zijn uit de zeventiende of achttiende eeuw, maar ik herinnerde me niet dat ik ooit gehoord had over een dergelijk gebouw in dat gebied, zodat het eerder een oud privéverblijf moest zijn, in een neo-eclectische stijl van het einde van de vorige eeuw; de voorgevel was glad en grijs, en zo strak en somber dat hij een eenheid vormde met de rotsen. We reden door de poort en kwamen op een overdekte binnenplaats van enorme afmetingen, waar nog een paar voertuigen stonden, met dezelfde uiterlijke kenmerken als het onze. Artur Oliver en ik stapten uit, en er verschenen onmiddellijk twee bedienden die onze tassen oppakten, en we gingen een monumentale trap op in neo-classicistische stijl, die zich bij de eerste overloop in tweeën splitste; de stijlregels leken nauwkeurig in acht genomen, maar het karakter zou een Palladio meer behaagd hebben dan een Vitruvius. Boven wachtte een man op

leeftijd ons op en heette ons uiterst hoffelijk welkom. Toen hij het woord tot me richtte herkende ik Pierre Gimellion, een oude familievriend; ik had hem sinds mijn twaalfde of veertiende jaar niet meer gezien, en herinnerde me een oudere maar nog zeer vitale man; hij had ook nu nog bijna al zijn grijze haar; maar als ik niet geweten had dat hij het was, dan weet ik niet of ik hem had herkend, want vergeleken met het beeld dat ik van hem had was hij erg verouderd; toch had hij nog steeds een levendige en ongedwongen manier van doen, die in tegenspraak stond met de huidige ernst van zijn gestalte; zijn blauwe ogen waren diepliggend en speels, en wekten vertrouwen, hoewel hun waakzaamheid nooit geheel verslaptte. Hij vertelde ons dat de bedienden ons onze kamers zouden wijzen, en als we een bad wilden nemen dan zouden ze straks in de eetzaal op ons wachten; hoewel het al laat was, had niemand naar bed willen gaan zonder ons te begroeten.

Dat deden we dus. Het interieur van het gebouw verschilde als dag en nacht met de opvallende strengheid van de buitenkant. We werden naar onze kamers gebracht, via een galerij rondom een andere binnenplaats die niet overdekt was en geplaveid was met een prachtig mozaïek in allerlei kleuren; de wanden van de gang hadden Romeins pleisterwerk met bloem- en vogelmotieven en waren overdadig verlicht. Mijn kamer was fascinerend. Een raam met balkon op het westen bood een imposant schouwspel van besneeuwde bergen en een hemel vol sterren. Het bed van mahoniehout en palissander was van Italiaanse afmetingen. Er stond een leren bankje, en al wat tastbaar was leek enkel te zijn geconditioneerd door goede smaak en comfort. De airconditioning controleerde de temperatuur en vochtigheidsgraad, en de warmte was zo behaaglijk dat ik meteen mijn trui uittrok. De dikke vloerbedekking verlokte tot blootvoets lopen en de verlichting was overvloedig doch indirect; geen enkele felheid deed de zintuigen pijn. De kamers hadden allemaal een eigen badkamer van ruime afmetingen, als in een luxe hotel. Mensen die geen wijsheid nastreven en niet geloven in het bereiken van geluk zijn van nature tot comfort geneigd; na de voorbije gebeurtenissen was het alsof je na een vreselijke nachtmerrie in je bed ontwaakte; of misschien was het tegenovergestelde het geval, want mijn oren suisden nog van het geronk van de motor en mijn ogen prikten nog van de ijzige lucht en het weerkaatste

licht van de koplampen, en het was het heden dat droom of onwerkelijkheid leek. Ik genoot van de aanraking en de weelderige uitstraling van de materialen; de combinatie van oude (steen, hout en zijde) en de nieuwste (acryl, titanium, kwarts) was perfect en was met zeer verfijnde smaak gerealiseerd. Buiten de slaapkamer was de vloer van Carrara-marmer in roodachtige tinten, net als het plafond, in een donkerder tint. Een van de wanden werd geheel in beslag genomen door een fraai bewerkte, zeventiende-eeuwse kast van met ivoor ingelegd notehout; het interieur, vol laden, dubbele panelen en geheime vakjes, was van Ceylonees citroenhout, zo aangebracht dat de nerven verticaal liepen; tegenover het bed een ladenkast van verguld kersehout. De gordijnen waren van blanke, Chinese zijde, met een voering die het licht reflecteerde en ruches van goudkleurige zijde. Nog een stel gordijnen van doorzichtige Japanse stof, met opzij en van onderen kant, had als doel het daglicht te temperen. Er bestond geen twijfel aan dat de bouwer van dat paleis, want anders kon je het niet noemen, over alle financiële en artistieke middelen had beschikt die hij maar kon wensen. Terwijl ik me aankleedde, na met overvloedig warm water te hebben gebaad in het roze, uit één stuk gehouwen bad, wijdde ik me aan het bekijken van de schilderijen in de kamer. Op een luisterrijke gravure zag je Elia en Henoch, gekleed in zakken, vuurspuwend naar hun vijanden, naar de bekende passage uit de Apocalyps. Om iedere twijfel te vermijden droeg een van hen een olielampje in de hand en de ander een olijftak. Op een andere afbeelding, van Arthur Rackham ditmaal, knielde Heracles beladen met sieraden en klatergoud neer aan de voeten van een arrogante en uitdagende Omphale, met pijl en boog in haar hand. Ernaast hing een gekleurde prent met een vlinder die zijn vleugels spreidde en naar rechts opvloog. Er stond zelfs de naam bij in Engelse sierletters: het betrof een *Papilio machaon*, een van de bekendste en meest opzichtige soorten. Op een schilderij boven het bed galoppeerde Phrixus op de ram met gekrulde horens die hem gered had van de offering aan Zeus. Gefascineerd bleef ik voor die afbeelding staan; in mijn lome verbeelding zag ik er een parallel of voorteken in van wat me die dagen te wachten stond.

Zoals ze me hadden gezegd, liep ik nog een gang door en kwam in een zeer ruime kamer, met hoog plafond en goed ver-

licht, waar zich verscheidene personen rond een prachtig gedekte tafel bevonden. Sommigen stonden, de anderen zaten aan tafel of op enkele divans die in de hoek waren geplaatst. Pierre Gimellion stelde me voor aan Andreas Rodin, de beroemde econoom die de belangrijkste functies in het land had bekleed, tot het ministerschap van Financiën en het vice-presidentschap van de Centrale Regering toe; als bijna zestigjarige zag hij er zeer gedistingeerd uit en hij leek de indruk te willen wekken van veel dingen op de hoogte te zijn. Daarna maakte ik kennis met Fabius Roncal, een individu met een monnikachtig uiterlijk, die me groette terwijl hij mijn blik ontweek; Artur Oliver, mijn reisgezel, had zich bij een zekere Camila Hanusan gevoegd, wier nationaliteit ik nooit achterhaald heb, en stelde haar aan me voor als zijn echtgenote. Ze was een vrouw van bescheiden lengte, slank en blond, met een fijne en scherpe neus. We gingen aan tafel zitten, naast nog drie personen: Simon Gerke, een jeugd-vriend die ik in geen jaren gezien had (we omhelsden elkaar met onverholven vreugde), die in gezelschap was van een echtpaar dat hij aan me voorstelde: Randolph Carter, een Anglosaks in de herfst van zijn leven, die een onverschillige maar vriendelijke houding tentoonspreidde, en een vrouw die veel jonger was dan hij -Gertrudis, zei Simon zonder haar achternaam te noemen-, en die me vanaf het eerste ogenblik beviel; ze droeg een ruime marineblauwe trui op informele, ongedwongen wijze, en had een prachtige glimlach. Het avondeten was goed, maar behalve Oliver en ik had niemand trek, en ze praatten de hele tijd onder elkaar met een zekere onverschilligheid ten opzichte van de nieuwkomers. Oliver zat met zijn vrouw te praten; en wat mijzelf betrof, mijn twee enige bekenden, Gimellion en Simon, kwamen naast me zitten en vroegen naar de reis en naar de stand van zaken op het moment dat ik de buitenwereld had verlaten.

De term die ik gebruik heb met betrekking tot de plek waar ik vandaan kwam was bepaald niet ongeschikt; het kostte me moeite te geloven dat ik achtenveertig uur geleden omringd was geweest door een wereld van wanorde en troosteloosheid waar je onmogelijk levend uit leek te kunnen komen, en dat ik nu op die plek was waar een groepje mensen zich onledig hield met de meest frivole gesprekken, omgeven door een Babylonische luxe. Na de eerste gang wijdde ik me aan het bekijken van de vazen en beelden binnen mijn gezichtsveld en de schilderijen die aan

de wand van de eetzaal hingen, reproducties van de beroemdste kunstwerken uit de Europese musea: Leonardo da Vinci, Rafael, Hiëronymus Bosch, Grünewald, Lucas Cranach, Botticelli, Gauguin, Van Gogh, Kandinski... Gimellion moest mijn gedachten geraden hebben: met een glimlach die niet geheel vrij was van vriendelijke ironie vertelde hij me dat het geen copieën betrof, maar de originele werken. Ik stond op van mijn stoel om de gravures van Dürer te bekijken, de etsen van Fragonard en de landschappen van Pérelle. Toen ik naar de tafel terugkeerde om eer te bewijzen aan een gegrilde biefstuk, legde Gimellion me uit dat het niet ongebruikelijk is dat op moeilijke momenten in de geschiedenis de waardevolle objecten uit hun vaste onderkomen worden gehaald en op een veilige plek worden bewaard, in afwachting van herstel van de oude toestand, maar dat dat hier niet het geval was: die schilderijen waren hier altijd geweest, en de copieën in de musea. Het pronkstuk van de collectie leek een schildering van Parrhasius van Efese (het origineel, zoals ik eens te meer besepte, en al vele jaren zoek), dat een erotische scène tussen Atalanta en Meleagrus voorstelde. Een soort stijgende verontwaardiging begon me te bekruipen; ik hoorde het gesprek van Fabius Roncal met de twee vrouwen, en het was net een parodie op een komedie over het verlichte despotisme. Hoe kon men zo koel zijn? Hoe kon men lachen op een moment als dit? Zoveel frivoliteit maakte me misselijk, en ten slotte mengde ik me erin.

‘Dames en heren,’ zei ik, en verhief mijn stem opdat ze zich naar mij toe zouden draaien, ‘het zal uw geweten vast gerust stellen een bericht uit Parijs te ontvangen.’

‘Onze vriend wordt nerveus,’ antwoordde Roncal, ‘maar ik weet zeker dat je daar geen enkele reden voor hebt: Parijs bestaat niet meer.’

Camila en Oliver glimlachten; zelfs Simon leek te zijn aangestoken door een vrolijk fatalisme. Ik probeerde te glimlachen, maar mijn gezichtsuitdrukking overtuigde waarschijnlijk niemand, want de grappen gingen door. Het stoorde me dat ze me voor een moralist met starre opvattingen hielden, maar het idee als zondebok te dienen voor hun eigen onbehagen stoorde me nog meer. Maar toch is lachen een voorrecht, hield ik mezelf voor om me aan de stemming aan te passen. Zij die de dood in gaan lachen, de folteraars en de beulen lachen, maar ook hij die

alles verloren heeft en tot het leven is veroordeeld.

‘Wat maakt het uit, man, of Parijs bestaat of niet?’ vroeg Gertrudis terwijl ze zich tot de anderen richtte.

‘Let maar niet op hen,’ zei Gimellion op een vaderlijke toon, die me het gevoel gaf een volslagen idioot te zijn, en hij stond op.

Gertrudis kwam naast me zitten, op de stoel die onze gastheer had verlaten.

‘En, wat voor nieuws brengt de zoon van de oorlog ons?’

‘Waar is Emilia eigenlijk?’ vroeg Roncal.

‘Ze was moe en is al naar bed. De verandering van spijs bevalt hem wel, geloof ik,’ besloot Gertrudis.

‘Hebben jullie het over mij?’ vroeg ik, meer verbaasd dan geërgd.

Onbewust? Uit overmoed? Ik wist dat ze zich, als ik mijn verontwaardiging liet blijken, nog sterker zouden voelen. Ik liet de helft van het stuk vlees liggen en begon mijn gesprekspartner te observeren. Ze was een fascinerende vrouw. Haar ogen waren heel groot, grijs en amandelvormig, met een waterachtige gloed, als lichtschijnsels in de nacht, zoals de dichter zou zeggen. Bij een poging ze te beschrijven schoten me alle mogelijke literaire clichés te binnen. Er lag een sterke ironie over haar gezichtsdrukking, die afkomstig leek uit de diepste domeinen van de herinnering, of uit het licht van de sterren; misschien was de expliciete conclusie dat beide zaken hetzelfde zijn. Nog nooit had ik de macht van de intelligentie op zo’n beledigende en verpletterende wijze belichaamd gezien als in haar blik. Deze gedachte deed me huiveren; wanneer in een vrouw intelligentie en schoonheid verenigd zijn, is wreedheid gegarandeerd. Maar ik was evenmin bereid me te laten imponeren, en probeerde mijn beklemming te verdrijven met sceptische gedachten: ‘laten we eens zien wat voor dwaasheden we te horen krijgen als ze haar mond opendoet,’ of: ‘zo gedragen vrouwen zich die gewend zijn met mannen om te gaan die ouder zijn dan zijzelf.’

Ze doorstond mijn blik, nog steeds met de nauwelijks verholene glimlach die haar de zoetzure expressie gaf van de Venus van Botticelli (de Venus die precies achter haar hing en op wie ze bijna verontrustend veel leek). Er was een halve minuut verlopen sinds ze naast me was komen zitten, en ik had vastgesteld (mezelf sussend met verbloemende woorden) dat Randolph Carter de

meest benijdenswaardige man van het gezelschap was. Ze sprak, en haar contra-altstem was niet minder prachtig dan haar figuur.

‘Morgen zal ik je het huis laten zien, als je wilt. Er zijn heel interessante dingen, waarvan je je vast nooit hebt voorgesteld dat ze je op een dag ter beschikking zouden staan.’

Een kwartier later, na me vanwege de vermoedigheid van de reis te hebben geëxcuseerd, zat ik in mijn kamer en stelde het moment van naar bed gaan bewust uit om er straks meer van te kunnen genieten (kennelijk aangestoken door de morbide houding van die mensen, die temidden van een atoomoorlog deden alsof ze op een plezierjacht met vakantie waren). Phrixus zat nog steeds op de ram, en hoewel hij zich in de richting van het verdwijnpunt van het schilderij bewoog (hij en het dier ‘vertrokken’ in plaats dat ze ‘kwamen’), had hij zijn gezicht naar de toeschouwer gewend en keek me met een vreemde, wanhopige grijns aan, half waarschuwend, half samenzweerderig. Ik huiverde, zonder te weten waarom, precies zoals kort tevoren. Met een vaag realisme stelde ik me voor hoe de monsterlijke, menselijke stem van de ram zou klinken. De vlinder was aantrekkelijker. Maar de een noch de ander kon mijn gedachten afleiden van de ogen van Gertrudis, nu in de handen van die gerimpelde Randolph Carter, klaagde ik, meer humoristisch dan dramatisch, want gelukkig hoefde mijn idealisering niet te worden vergeleken met de werkelijkheid; haar gladde noch gekrulde haren, die eerder van een vaal, grijsachtig bruin waren dan blond; haar uitstekende jukbeenderen; haar kin, klein en rond, en een beetje spits; haar schouders slank en met een krachtige en sensuele welving. Haar hals was een van de meest hartveroverende punten: lang, zonder een enkele rimpel, boven een paar geprononceerde sleutelbeenderen... En haar handen? Ze had ze me bijna niet getoond; gelukkig had ik er nog geen herinnering aan die teleurgesteld zou kunnen worden. Ik ging glimlachend naar bed, alsof ik voor iemand optrad die naar me keek. Er was niets te verliezen. De lakens waren van zijde en het kussen van kapok. Ik had de indruk dat me even opwindende als leerzame tijden stonden te wachten.